www.xtrapapers.com

Sonraíocht Nua

Rewarding Learning

Uimhir Lárionaid

Uimhir Iarrthóra

General Certificate of Secondary Education
2018

Eolaíocht Teastas Singil: Bitheolaíocht

Aonad 1
Bonnsraith

GSA11

[GSA11]

DÉ CÉADAOIN 21 FEABHRA 2018, MAIDIN

AM

1 uair an chloig.

TREOIR D'IARRTHÓIRÍ

Scríobh d'Uimhir Lárionaid agus d'Uimhir Iarrthóra sna spásanna chuige sin ag barr an leathanaigh seo.
Scríobh do fhreagraí sna spásanna chuige sin sa scrúdpháipéar seo.
Freagair **gach ceann** de na **deich** gceist.

EOLAS D'IARRTHÓIRÍ

Is é 60 an marc iomlán don pháipéar seo.
Léiríonn figiúirí idir lúibíní atá priontáilte ar thaobh na láimhe deise de leathanaigh na marcanna atá ag dul do gach ceist nó do gach cuid de cheist.
Measúnófar caighdeán na cumarsáide scríofa i gCeist **10**.

Don Scrúdaitheoir amháin	
Uimhir Ceiste	Marcanna
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
Marc Iomlán	

www.xtrapapers.com

LEATHANACH BÁN

www.xtrapapers.com

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

1 **(a)** Má óltar barraíocht alcóil, is féidir leis dochar a dhéanamh don tsláinte.

(i) Ainmnigh an chuid den chorp is dóchúla go ndéanfear dochar dó trí bharraíocht alcóil a ól.

Roghnaigh ó:

duán **ae** **craiceann** **cos**

_____ [1]

(ii) Luaigh cad é a chiallaíonn an téarma ragús óil.

_____

_____ [1]

(b) Is féidir le caitheamh tobac dochar a dhéanamh fosta. Comhlánaigh an tábla thíos faoi chaitheamh tobac agus a chuid éifeachtaí.

Substaint i ndeatach toitíní	**Éifeacht dhochrach**
	is cúis é le hailse scamhóg
nicitín	

[2]

www.xtrapapers.com

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

2 **(a)** An léaráid thíos, léiríonn sí córas atáirgthe na mban.

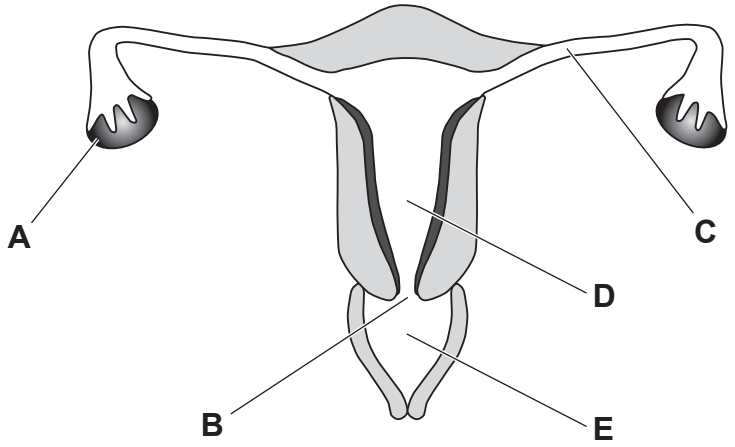

Foinse: CCEA

(i) Bain úsáid as na litreacha **A**, **B**, **C**, **D** nó **E** le suíomh gach cuid ainmnithe a thabhairt leis an tábla a chomhlánú.

Ainm	Litir
ubhaducht	
útaras	
faighin	

[3]

(ii) Úsáid na litreacha **A**, **B**, **C**, **D** nó **E** leis na habairtí thíos a chomhlánú.

Le linn caidreamh collaí, cuirtear speirm isteach in _____

agus ón áit sin, snámhann siad suas trí chóras atáirgthe na mban.

Má tá ubh in _____ , thig le toirchiú tarlú. [2]

www.xtrapapers.com

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

(b) An léaráid thíos, léiríonn sí féatas san útaras.

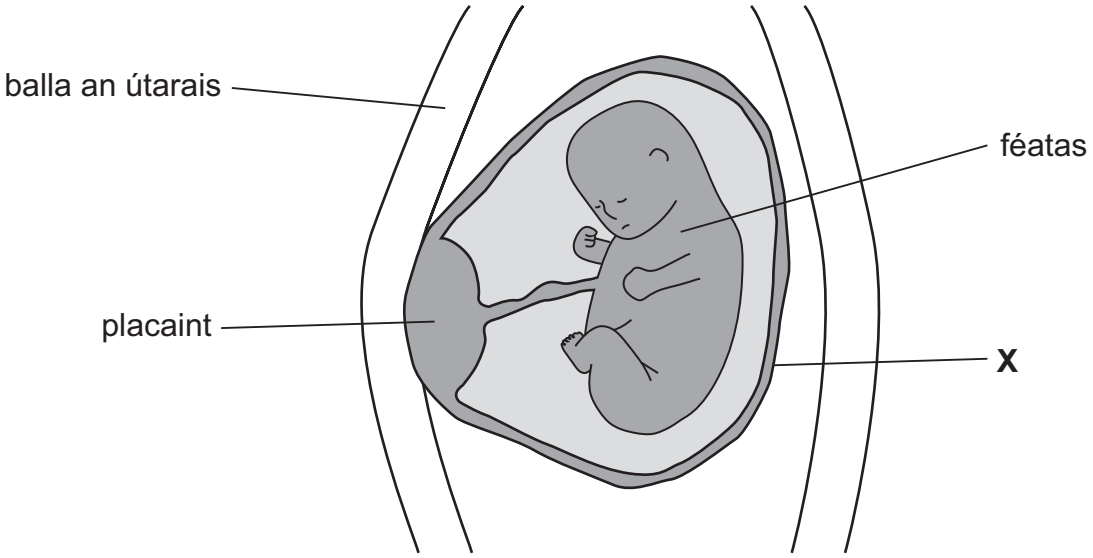

Foinse: CCEA

(i) Ainmnigh an struchtúr atá lipéadaithe **X** sa léaráid.

Roghnaigh ó:

srincne : **aimnian** : **siogót**

_____ [1]

(ii) Cad é feidhm an struchtúir atá lipéadaithe **X**?

_____

_____ [1]

(iii) Léiríonn an léaráid céim luath den toircheas.
Luaigh **dhá** athrú a tharlóidh taobh istigh den útaras agus an toircheas ag dul ar aghaidh.

1. _____

2. _____ [2]

www.xtrapapers.com

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

3 **(a)** Rinne dochtúir meáchan 80 duine a thomhas agus rinne sí iad a rangú ina gceithre ghrúpa. Taispeánann an graf thíos na torthaí.

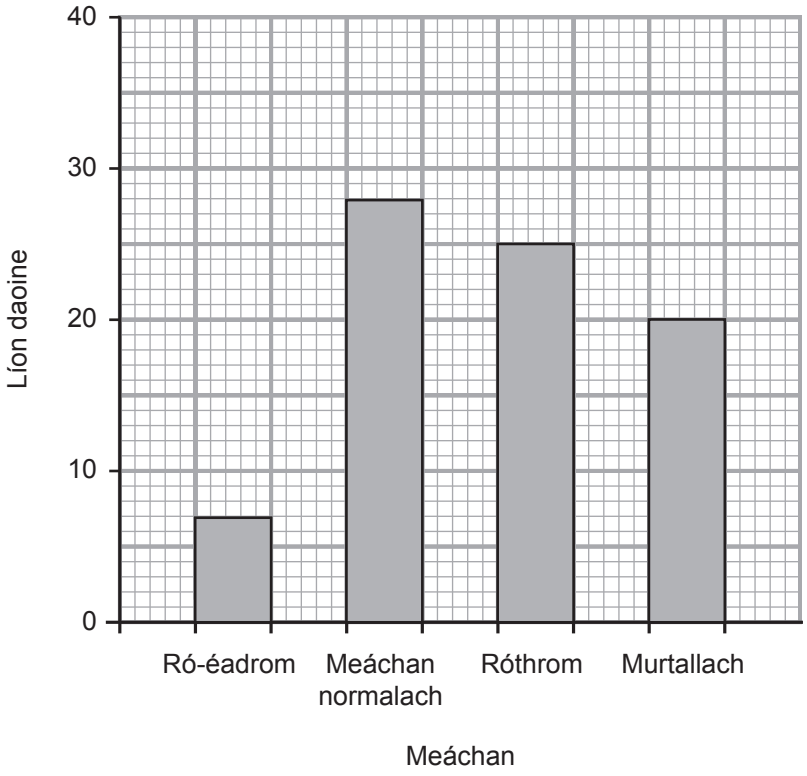

(i) Ríomh an líon daoine a raibh a meáchan os cionn meáchan normalach.

Freagra _____ [1]

(ii) Ríomh céatadán na ndaoine a bhí murtallach.

(Taispeáin do chuid oibre.)

Freagra _____ % [2]

(b) Na sonraí sa ghraf seo, taispeánann siad éagsúlacht neamhleanúnach. Cad é an fhianaise leis seo?

_____

_____ [1]

www.xtrapapers.com

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

4 **(a)** Is céim thábhachtach í tástáil ar ainmhithe i bhforbairt cógas agus drugaí.

(i) Luaigh fáth **amháin** le tástáil a dhéanamh ar ainmhithe.

_____

_____ [1]

(ii) Luaigh fáth **amháin** a bhfuil an oiread sin daoine in éadan tástáil ar ainmhithe.

_____ [1]

(b) Ainmnigh agus cuir síos ar an chéim tástála a tharlaíonn i ndiaidh tástáil ar ainmhithe ach sula ndéantar an druga a cheadúnú.

Ainm _____

Cur síos _____

_____

_____ [3]

www.xtrapapers.com

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

5 **(a)** An léaráid thíos, taispeánann sí cill planda thipiciúil a bhfuil cuid de na codanna ainmnithe uirthi.

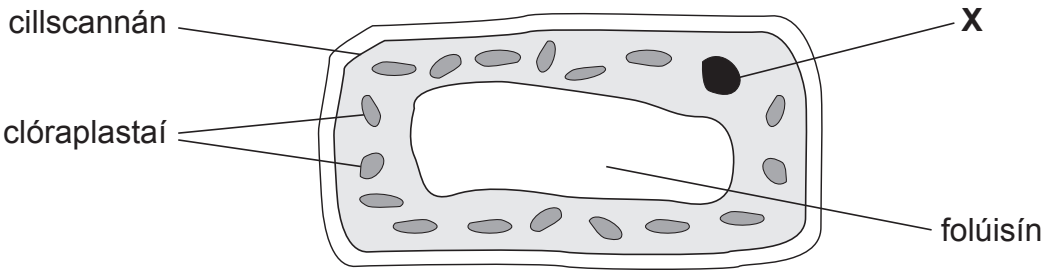

(i) Ainmnigh an struchtúr atá lipéadaithe **X** ar an léaráid.

_____ [1]

(ii) Léiríonn an léaráid cill ó dhuilleog planda. Luaigh dóigh **amháin** a mbeadh cill ó fhréamh planda difriúil.

_____ [1]

(iii) Is feidhm amháin an fholúisín í stóráil uisce.
Ainmnigh, in ord, na trí chuid de chill a gcaithfidh uisce dul tríothu leis an fholúisín a bhaint amach.

_____ → _____ → _____ [2]

(iv) Ainmnigh **dhá** struchtúr i gcill planda atá i láthair fosta i gcill ainmhí.

1. _____

2. _____ [2]

(b) Faightear gascheallа i bplandaí agus in ainmhithe araon. Cuir síos ar fheidhm na ngascheall.

_____

_____ [1]

www.xtrapapers.com

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

6 Is féidir le gníomhaíocht dhaonna éifeachtaí deimhneacha a bheith aici ar bhithéagsúlacht.

(a) Cad é a chiallaíonn an téarma bithéagsúlacht?

_____ [1]

(b) An tábla thíos, taispeánann sé faisnéis faoi na héisc a cheap bád amháin idir 2005 agus 2015.

Bliain	Líon iasc a ceapadh (× 1000)	Meánmhais gach éisc /kg
2005	15.7	0.60
2010	13.2	0.71
2015	10.8	0.90

(i) Ríomh cá mhéad níos lú iasc a ceapadh in 2015 ná in 2005.

(Taispeáin do chuid oibre.)

Freagra _____ [2]

(ii) Úsáid an fhaisnéis sa tábla le cur síos a dhéanamh ar an treocht i **meánmhais** gach éisc a ceapadh.

_____

_____ [1]

(iii) Luaigh athrú **amháin** ar mhodhanna iascaireachta a dtiocfadh leis an treocht seo a mhíniú.

_____ [1]

(iv) Agus an fhaisnéis atá curtha ar fáil in úsáid, luaigh cad chuige a ndearna na hiascairí an méid céanna airgid (brabús) gach bliain.

_____

_____ [1]

www.xtrapapers.com

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

7 **(a)** Déanann an tsreabhléaráid thíos achoimre ar ghníomhú insline i nduine.

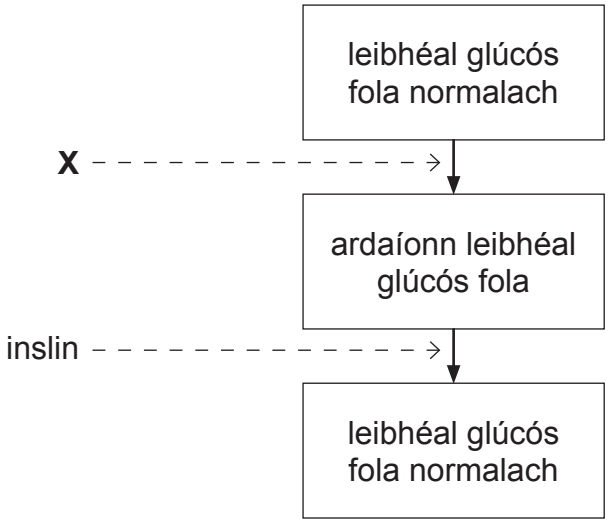

(i) Mínigh ina iomláine cad é a rinne an duine seo go cinnte ag **X**.

_____

_____

_____ [2]

(ii) Comhlánaigh na habairtí seo a leanas faoi inslin.

Athraíonn inslin glúcós ina _____.

Bíonn seo á stóráil ag an chorp ansin sa _____.

[2]

www.xtrapapers.com

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

(b) Daoine a bhfuil diaibéiteas Chineál 1 orthu, caithfidh siad iad féin a instealladh le hinslin gach lá ar feadh a saoil. Moltar dóibh aclaíocht rialta a dhéanamh agus aiste chothrom bia a ithe.

Ní mór dóibh monatóireacht a dhéanamh ar a gcuid glúcós fola go rialta ag baint úsáid as uirlisí speisialta, ionas go bhfuil a fhios acu cá mhéad inslin le hinstealladh.

Daoine a bhfuil diaibéiteas orthu le blianta fada, nó iad siúd nár rialaigh a nglúcós fola go maith, tá siad i gcontúirt aimhréidheanna.

Caitear tuairim is 10% de bhuiséad na Seirbhíse Náisiúnta Sláinte (*NHS*) ar an diaibéiteas.

(i) An fhaisnéis atá curtha ar fáil agus do chuid eolais féin in úsáid agat, luaigh **dhá** fháth a bhfuil cóireáil an diaibéitis chomh costasach sin.

1. _____

2. _____ [2]

(ii) Luaigh éifeacht fhadtéarmach **amháin** (aimhréidh) den diaibéiteas.

_____ [1]

(iii) Luaigh difríocht **amháin** idir diaibéiteas Chineál 1 agus Chineál 2.

_____ [1]

www.xtrapapers.com

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

8 **(a)** An léaráid thíos, léiríonn sí gearradh trí dhuilleog planda le linn an lae. Tarlaíonn fótaisintéis i gclóraplastaí.

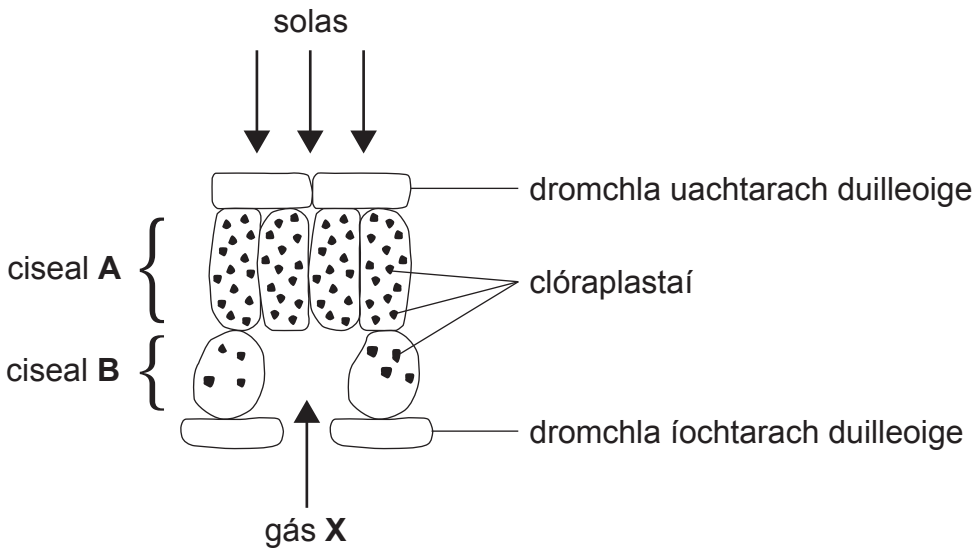

(i) Agus an fhaisnéis atá curtha ar fáil in úsáid agat, luaigh **dhá** fháth a dtarlaíonn níos mó fótaisintéise i gciseal **A** ná i gciseal **B**.

1. _____

2. _____ [2]

(ii) Ainmnigh an gás lipéadaithe **X** atá in úsáid i bhfótaisintéis.

_____ [1]

(b) Ainmnigh an **dá** tháirge den fhótaisintéis.

1. _____

2. _____ [2]

www.xtrapapers.com

LEATHANACH BÁN

(Leanann ceisteanna ar an chéad leathanach eile)

www.xtrapapers.com

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

9 **(a)** Víris is cúis le slaghdáin agus fliú.
Cuir síos ar an dóigh ar féidir le slaghdáin agus fliú a bheith leata ó dhuine go duine.

_____ [1]

(b) Tá a lán tréithchineálacha difriúla de víris fliú agus slaghdáin ann. Má tholgann daoine an fliú, is féidir leo mothú thar a bheith tinn, ach de ghnáth bíonn éifeacht i bhfad níos lú ag slaghdán. Seandaoine agus daoine a bhfuil riochtaí ar nós an diaibéitis orthu, tairgtear vacsaíniú in aghaidh an fhliú dóibh gach bliain lena n-imdhíonacht a neartú.

(i) Luaigh cad chuige a bhfuil sé tábhachtach go dtairgtear vacsaíniú in aghaidh an fhliú do sheandaoine gach bliain.

_____

_____ [1]

(ii) Bain úsáid as an fhaisnéis atá curtha ar fáil le fáth amháin a lua **nár** forbraíodh vacsaíniú le cosaint a thabhairt ar shlaghdáin.

_____

_____ [1]

www.xtrapapers.com

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

(c) An graf thíos, taispeánann sé an dóigh a n-athraíonn leibhéil antasubstainte nuair a bhíonn duine ionfhabhtaithe leis an mhiocrorgánach chéanna is cúis le galar den chéad uair, agus ansin tamall ina dhiaidh sin arís.

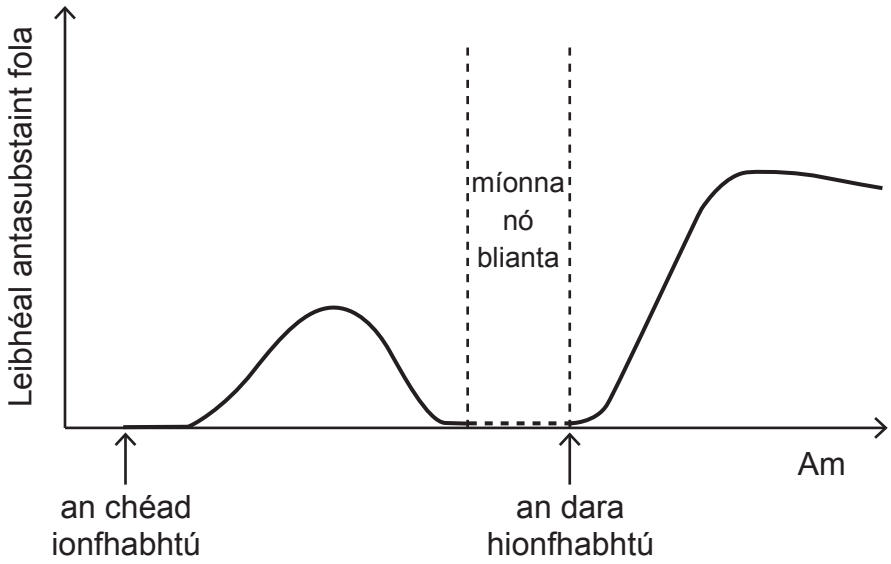

(i) An graf in úsáid agat, luaigh **dhá** dhóigh a bhfuil freagairt an choirp difriúil nuair a dheantar é a ionfhabhtú den dara huair leis an chineál chéanna miocrorgánaigh.

1. _____

_____

2. _____

_____ [2]

(ii) Ainmnigh na cineálacha ceall atá freagrach as freagairt an choirp ar an dara hionfhabhtú a tháirgeadh.

_____ [1]

www.xtrapapers.com

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

10 Cuir síos ar struchtúr agus ar fheidhm na gcrómasóm.

Ba chóir go gcuimseodh do fhreagra:

- an áit a bhfaightear crómasóim sa chill
- riocht géiniteach amháin arb é líon mícheart crómasóm a bheith ag duine is cúis leis

Sa cheist seo measúnófar thú ar scileanna na cumarsáide scríofa agat lena n-áirítear úsáid na saintéarmaí eolaíocha.

[6]

www.xtrapapers.com

SEO DEIREADH AN SCRÚDPHÁIPÉIR

www.xtrapapers.com

www.xtrapapers.com

www.xtrapapers.com

Cuireadh isteach ar chead chun an t-ábhar cóipchirt uile a atáirgeadh.
I gcásanna áirithe is féidir nár éirigh le CCEA teagmháil a dhéanamh le húinéirí cóipchirt agus beidh sé sásta na hadmhálacha sin a fágadh ar lár a chur ina gceart amach anseo ach é a chur ar an eolas.